ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення обласної ради
від 24 грудня 2025 року № 1364-VIII
(XXXVI сесія VIII скликання)

КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА «РОЗВИТОК ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ» НА 2026 – 2030 РОКИ

м. Харків
2025 рік

З М І С Т:

I. Загальна частина 3-5

II. Мета та завдання Програми 5-6

III. Шляхи і способи розв’язання проблеми 6-8

IV. Результативні показники Програми 8-9

V. Фінансове забезпечення Програми 10

VI. Координація та контроль за ходом виконання Програми 10

VII. Заходи комплексної програми «Розвиток та функціонування української мови як державної в Харківській області» на 2026 – 2030 роки 11-34

І. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Комплексна програма «Розвиток та функціонування української мови як державної в Харківській області» на 2026 – 2030 роки (далі – Програма) розроблена відповідно до Конституції України, законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про забезпечення функціонування української мови як державної», «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», Стратегії популяризації української мови до 2030 року "Сильна мова – успішна держава", схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 року № 596-р, Концепції Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 травня 2021 року № 474-р, Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 року № 243-р, Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 30 липня 2024 року № 864.

Українська мова як засіб спілкування та інтелектуального виявлення особистості відображає самобутність багатомільйонного українського народу і є основою його духовності та історичної пам’яті, безцінною й невичерпною скарбницею культурного надбання народу.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (далі – Закон) статус української мови як єдиної державної мови передбачає обов’язковість її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також у публічних сферах суспільного життя, визначених цим Законом.

Практична реалізація положень Закону сьогодні є критично важливою для забезпечення стійкості держави, місцевих громад, згуртованості всього українського народу в протидії ворогові під час повномасштабної війни російської федерації проти України. Чітке виконання вимог Закону значною мірою залежить від поінформованості людей, яких ці вимоги стосуються, а також від контролю за їхнім виконанням.

В умовах збройної агресії російської федерації проти України питання належного функціонування державної мови, яка є визначальним чинником і головною ознакою національної ідентичності, базовим складником української нації, набуває сьогодні ключового значення. Війна підштовхнула мільйони українців до переосмислення свого культурного коріння та своєї національної ідентичності. Саме мова є головною рушійною силою змін національної свідомості, інструментом, який об’єднує, консолідує суспільство та допомагає Україні стати сильною державою.

Утвердження і розвиток української мови, яка згідно з Конституцією України є державною, – це та стратегічна мета, без реалізації якої неможлива подальша розбудова Української держави.

Зміцнення української мови як державної, всебічний її розвиток та функціонування в усіх сферах суспільного життя Харківської області – основа єдиного інформаційного та культурного простору, є гарантією збереження ідентичності української нації та державної єдності України.

Розширення меж функціонування української мови є важливим фактором побудови незалежної демократичної держави.

Серед ключових проблемних питань щодо розвитку та функціонування державної мови, які потребують вирішення в Харківській області, на розв'язання яких спрямована Програма, визначено:

недостатність системних заходів щодо зміцнення державного статусу української мови, вироблення дієвого механізму її розвитку та популяризації;

потреба в подальшій активізації цілеспрямованої роботи щодо забезпечення належного використання державної мови в різних сферах життя: місцевому самоврядуванні, освіті, культурі, торгівлі, транспорті, рекламі, медіа;

потреба в підвищенні кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо володіння державною мовою;

потреба у створенні цілісного національного мовно-культурного простору, забезпечення його стійкості до зовнішнього втручання та сталої роботи з розвитку української мови;

недостатній рівень обізнаності жителів Харківської області щодо застосування у відповідних сферах суспільного життя норм чинного законодавства про державну мову;

незадовільний рівень поповнення бібліотечних фондів сучасною українською літературою;

низький рівень книговидавничої справи в області, необхідність забезпечення системного видання творів місцевих авторів з метою підвищення конкурентоспроможності української книжкової продукції;

наявна тенденція до зниження рівня читання в дитячому та молодіжному середовищі;

недостатній рівень запровадження в медіа контенту, який сприятиме підвищенню престижу української мови та національно-патріотичного спрямування;

відсутність дієвого механізму підтримки соціально важливих мистецьких проєктів щодо популяризації історико-культурної спадщини українського народу;

потреба в збільшенні кількості безоплатних курсів, зокрема онлайн-курсів з вивчення української мови для різних категорій громадян, у тому числі для ветеранів війни, членів їхніх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, загиблих (померлих) захисників і захисниць України, а також громадян, які не вивчали українську мову;

недостатність заходів щодо мотивування жителів Харківської області та внутрішньо переміщених осіб до вивчення української мови, навчання

державною мовою та спілкування українською в побуті, залучення їх до участі в культурно-мистецьких заходах;

потреба в покращенні якості викладання навчальних дисциплін українською мовою в закладах освіти;

недостатній рівень заохочення дітей та молоді до вивчення української мови та спілкування українською в побуті;

потреба в збільшенні кількості та сталому функціонуванні розмовних клубів української мови на базі бібліотек з метою задоволення потреби різних верств населення області в розвитку й покращенні розмовних навичок, зміцнення культурної єдності та соціальної згуртованості.

У Програмі визначено основні напрями, пріоритети, завдання розвитку та функціонування української мови в Харківській області на 2026 – 2030 роки, конкретизовано механізми реалізації, основні заходи, терміни, прогнозовані обсяги фінансового забезпечення.

Реалізація Програми сприятиме: поширенню функцій та сфер вживання державної мови, промоції української культури в усіх її проявах, формуванню цілісного національного інформаційно-культурного простору, популяризації української мови, культури та історичної свідомості української нації, розширенню україномовного і патріотичного середовища в Харківській області, завдяки реалізації низки культурно-просвітницьких, освітніх, науково-практичних та інформаційних заходів.

ІІ. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРОГРАМИ

Метою Програми є:

забезпечення додержання конституційних гарантій і створення умов для всебічного розвитку і функціонування української мови як державної у сферах суспільного життя на території Харківської області, посилення її консолідуючої ролі в українському суспільстві як засобу зміцнення державної єдності, підвищення ролі державної мови в забезпеченні територіальної цілісності та національної безпеки України;

створення умов для подолання наслідків русифікації;

підвищення престижу використання, мотивування населення Харківської області до вивчення, навчання та спілкування українською мовою, створення додаткових можливостей для опанування української мови;

виховання шанобливого ставлення громадян Харківської області до державної мови як засобу єднання українського суспільства та зміцнення його української ідентичності, формування патріотизму;

посилення ролі української мови як засобу захисту національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору, підтримка розвитку національної культури.

Завданнями Програми є:

забезпечення реалізації громадянами права на одержання інформації та послуг українською мовою, в тому числі через медіа, рекламу, розширення україномовного інформаційного простору;

подолання наслідків лінгвоциду української мови та відновлення функціонування державної мови на деокупованих територіях;

розширення функціонування української мови у сфері освіти й науки, культури, медіа;

мотивування населення Харківської області до вивчення, навчання та спілкування українською мовою;

збільшення кількості та забезпечення сталого функціонування розмовних клубів української мови на базі бібліотек;

підтримка наукових проєктів з української мови та літератури, культури;

забезпечення запровадження курсів з вивчення української мови (у тому числі дистанційних та в режимі онлайн);

сприяння покращенню якості викладання української мови та навчальних дисциплін українською мовою в закладах освіти;

стимулювання до застосування української мови дітьми та молоддю як невід'ємного елемента національно-патріотичного виховання;

проведення комплексу регіональних заходів, спрямованих на підтримку і популяризацію української мови;

підвищення рівня володіння українською мовою педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів освіти;

сприяння створенню українською мовою інформаційної, у тому числі медійної, продукції;

збереження культурної спадщини як основи національної культури та сприяння утвердженню української ідентичності шляхом популяризації національних цінностей та традицій серед громадян;

підтримка культурного різноманіття та розвиток міжнародного культурного співробітництва в Харківській області.

ІІІ. ШЛЯХИ І СПОСОБИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

Для утвердження української мови в Харківській області, зміцнення мовно-культурної єдності, розширення суспільно-комунікативних функцій державної мови та формування цілісного мовно-культурного простору необхідне створення відповідних умов у всіх сферах суспільного життя та проведення стимулюючих заходів щодо вивчення української мови, а також комплексу організаційно-управлінських заходів, спрямованих на підтримку і розвиток української мови, її престижності та перспективності.

Вирішити проблемні питання передбачається шляхом:

забезпечення розвитку української мови для зміцнення національної ідентичності, збереження національної культури, традицій, звичаїв, історичної пам'яті та її подальшого функціонування як державотворчого чинника української нації;

поширення знань про українську мову та її роль у розвитку української та європейської культур;

вивчення української культури та історії на кращих зразках української класичної й сучасної художньої літератури та із використанням соціальних медіа;

зміцнення державного статусу української мови шляхом проведення комплексу заходів, спрямованих на підтримку та популяризацію української мови;

забезпечення дотримання посадовими і службовими особами місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, іншими посадовими та службовими особами вимог Закону щодо обов'язковості використання державної мови під час виконання своїх посадових обов'язків;

створення умов для підвищення обізнаності громадян Харківської області про порядок застосування у відповідних сферах норм чинного законодавства про державну мову, забезпечення реалізації ними права на одержання інформації та послуг українською мовою, проведення інформаційно-роз'яснювальних кампаній серед населення щодо важливості й актуальності вивчення та використання української мови у побуті, публічній та приватній сферах;

сприяння покращенню якості викладання державної мови в закладах освіти, вивченню української мови учнівською та студентською молоддю, підвищенню рівня володіння українською мовою педагогічних та науково-педагогічних працівників, забезпечення неухильного дотримання закладами освіти чинного законодавства України в частині організації освітнього процесу українською мовою на всіх рівнях здобуття освіти;

створення умов для розвитку читання та популяризації української літератури, запровадження регулярних комунікаційних кампаній щодо популяризації читання як звички та корисної дозвіллєвої практики, інструменту досягнення персонального та професійного успіху впродовж життя;

забезпечення реалізації громадянами права на одержання інформаційних послуг українською мовою, проведення інформаційно-роз'яснювальних кампаній серед населення Харківської області щодо важливості й актуальності вивчення та використання української мови в побуті, публічній та приватній сферах;

забезпечення відповідного рівня поповнення бібліотечних фондів творами сучасних українських письменників, перекладами на українську мову творів сучасних світових письменників, дитячою літературою, словниками тощо, широкого залучення дітей та молоді до культурного надбання;

підтримки книговидавничої справи у Харківській області, зокрема видання книг українською мовою, у тому числі книг місцевих авторів;

створення, забезпечення функціонування та постійного розширення в Харківській області розгалуженої мережі мовних курсів, розмовних клубів,

проєктів, здійснення інших заходів щодо сприяння опануванню державної мови населенням;

мотивування населення Харківської області та внутрішньо переміщених осіб до вивчення, навчання та спілкування українською мовою, запровадження та реалізації відповідних проєктів, залучення їх до участі у культурно-мистецьких заходах;

запровадження в місцевих медіа рубрик, програм, проєктів, спрямованих на підвищення престижу української мови, на поширення контенту, що сприяє утвердженню української національної та громадянської ідентичності та популяризує українську історію, мову та культуру;

створення умов для забезпечення доступу до історико-культурних цінностей регіону, сприяння процесам національно-культурного відродження суспільства, культурному і духовному розвитку, національно-патріотичному вихованню жителів Харківської області через проведення культурно-мистецьких заходів, реалізацію відповідних проєктів.

IV. РЕЗУЛЬТАТИВНІ ПОКАЗНИКИ ПРОГРАМИ

Виконання Програми, спрямованої на забезпечення дотримання норм статті 10 Конституції України щодо всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя та Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», дозволить:

зміцнити державний статус української мови, виробити дієвий механізм її захисту, розвитку та популяризації;

посилити функції державної мови як об’єднавчого і консолідуючого чинника в суспільстві й засобу зміцнення єдності України, створити необхідні умови для розвитку української мови, набуття нею рис престижності й перспективності;

забезпечити обов’язкове використання державної мови в діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, збільшити кількість посадових і службових осіб, які підвищили кваліфікацію з володіння українською мовою;

підвищити рівень якості викладання предметів державною мовою в закладах освіти всіх типів і форм власності та професійний рівень, педагогічну майстерність й кваліфікацію педагогічних працівників, опанувати нові та вдосконалити раніше набуті компетентності в межах їхньої професійної діяльності щодо володіння українською мовою;

організувати системну роботу щодо вивчення мешканцями Харківської області та внутрішньо переміщеними особами української мови, створити додаткові можливості для збільшення кількості громадян області, які використовують українську мову в побуті;

збільшити кількість проведення культурно-мистецьких, інформаційно-просвітницьких та інших заходів, спрямованих на популяризацію української мови та заходів із національно-патріотичного виховання;

створити умови для підвищення обізнаності громадян Харківської області про порядок застосування у відповідних сферах суспільного життя норм чинного законодавства про державну мову та дотримання прав жителів області на отримання інформації та послуг державною мовою;

збільшити кількість проєктів, спрямованих на промоцію читання та читацької культури серед жителів Харківської області, заохочення до читання більшої кількості соціальних груп населення, насамперед дітей та молоді, осіб з інвалідністю та осіб, які потребують соціальної адаптації;

збільшити обсяг поповнення бібліотечних фондів територіальних громад Харківської області літературою українських авторів, зокрема сучасними творами, періодичними виданнями українською мовою та збільшити кількість українських книг у фондах публічних бібліотек;

збільшити випуск книг українською мовою, в тому числі творів місцевих письменників, та збільшити кількість заходів із популяризації української книги національно-патріотичного спрямування;

збільшити випуск тематичних теле- та радіопрограм, тематичних рубрик у друкованих та електронних медіа національно-патріотичного спрямування, що популяризують українську історію, мову та культуру;

пришвидшити подолання наслідків лінгвоциду української мови та відновити функціонування державної мови на деокупованих територіях Харківської області;

забезпечити проведення безкоштовних курсів із вивчення української мови (у тому числі дистанційно та онлайн) для різних категорій громадян, зокрема для військовослужбовців та тих, хто раніше не мав можливості опанувати українську мову;

організувати роботу розмовних клубів з української мови на базі бібліотек;

створити відповідний національно-культурний та мовно-інформаційний простір з метою забезпечення мовних прав жителів Харківської області, популяризації української мови та культури.

У разі потреби здійснюватиметься перегляд запланованої діяльності, пошук та впровадження більш ефективних способів забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови.

V. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМИ

Забезпечення реалізації заходів Програми здійснюватиметься за рахунок коштів обласного бюджету виходячи з його фінансових можливостей.

VI. КООРДИНАЦІЯ ТА КОНТРОЛЬ ЗА ХОДОМ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Реалізацію Програми здійснює Харківська обласна державна (військова) адміністрація, а координацію роботи щодо реалізації заходів Програми здійснює Департамент освіти і науки Харківської обласної державної (військової) адміністрації.

Контроль за виконанням Програми здійснює Харківська обласна рада.

Виконавці заходів Програми щороку до 25 грудня інформують Департамент освіти і науки Харківської обласної державної (військової) адміністрації про виконання відповідних заходів Програми.

Узагальнену інформацію про хід виконання Програми Харківська обласна державна (військова) адміністрація надає щороку до 25 січня до Харківської обласної ради.